

Idéburna skolors riksförbunds synpunkter angående betänkande av kommittén Demokratin 100 år – samling för en stark demokrati (SOU 2022:28).

Idéburna skolors riksförbund (ISR) organiserar icke vinstutdelande fristående skolor och arbetar för att stärka möjligheterna för olika idéburna pedagogiska alternativ att bedriva förskola/skola inom det svenska utbildningsväsendet. ISR verkar för att försvara friskolereformens mångfaldssyfte och för en deltagande målstyrning där skolorna själva kan styra över hur verksamheten ska organiseras för att nå de nationella målen. På så vis främjas en reell pedagogisk mångfald, vilket är en förutsättning för en verklig valfrihet för elever och föräldrar.

Med idéburna skolor avses den definition som tagits fram av utredningen Idéburna aktörer i välfärden, SOU 2019:56

Inledning

För medlemmarna i Idéburna skolors riksförbund (ISR) är skollagens inledande ändamålsparagrafer - Syftet med utbildningen inom skolväsendet och Utbildningens utformning (2010:800, kap 1, §§ 4-5) ledstjärna och yttersta uppdragsformulering. Det är i skolan grunden läggs för den *bildning* som krävs för att både värna och utveckla demokratin i samhället. Lärare bildar, utbildar och tränar dagligen barn, unga och vuxna i demokratins teori och praktik. ISR välkomnar därför betänkandet.

I detta yttrande lämnar ISR en allmän synpunkt på betänkandet samt fokuserar på de rekommendationer och förslag som kommittén för fram på skolans område. Det innebär inte att vi anser att övriga delar i betänkandet är mindre viktiga, snarare tvärtom.

ISR saknar tyvärr en inledande diskussion och problematisering av demokratibegreppet. Inom samhällsvetenskaperna brukar vissa begrepp rubriceras som väsentligen stridbara (essentially contested concepts). Demokratibegreppet tillhör normalt denna kategori. Beroende till exempel på användare, kontext eller ändamål får ofta demokratibegreppet olika innehåll och räckvidd. I en minimal syn används ofta begreppet för att utpeka en beslutsprocedur, grundad på allmän och lika rösträtt. I en mer maximerande syn får begreppet ett betydligt vidare användningsområde vilket då omfattar t ex grundläggande värderingar, grundläggande fri- och rättigheter jämte skyldigheter, minoritetsskydd, pluralism, maktindelning samt vilka som omfattas – medborgare / medlemmar / medarbetare / människor osv. En sådan diskussion hade kunnat förstärka förståelse för att demokrati också är en process och ett förhållningssätt som bärs upp av civilsamhälle och folkrörelse på olika nivåer. Vidare, en sådan analys hade kunnat sätta ljus på hur lärande och bildning kring demokratins olika aspekter (vad, hur, varför på olika nivåer) kan och bör ske i skolan.

Kommittén skriver att det finns oklarheter och skillnader i synen på hur skolans demokratiuppdrag ska tolkas och omsättas i praktiken. ISR håller med om detta. I förlängningen kan detta bidra till att

alla elever inte ges samma möjligheter att utbildas till medvetna, engagerade och kompetenta samhällsmedborgare.

Kommittén har i sitt betänkande några rekommendationer och ett förslag på skolans område (sid 93-95).

1. *Rekommendation: Skolverket får i uppdrag att förtydliga skolans demokratiuppdrag genom att utforma rekommendationer, allmänna råd och inspirationsmaterial som kan användas av huvudmän, skolledare och skolans personal.*

ISR tillstyrker att rekommendationer, allmänna råd och inspirationsmaterial kan vara till stor glädje för verksamma inom skolans värld. Demokratibegreppet kan på olika sätt finnas med i all undervisning och behöver inte bli ett "eget" ämne.

ISR tillstyrker denna rekommendation, men vill att råd och inspirationsmaterial tas fram i en vidare mening.

2. *Skolinspektionen får i uppdrag att genomföra kvalitetsgranskningar av grundskolornas respektive gymnasieskolornas arbete med demokrati.*

ISR tillstyrker kvalitetsgranskningar med efterföljande stöd för utveckling.

ISR avstyrker dock att uppdraget ska ges till Skolinspektionen. Redan i dag är Skolinspektionens granskningsuppdrag omfattande, dokumentstyrt och på många sätt "juridifierat". ISR betonar att det är viktigt att granskningen av skolors demokratiarbete bygger på förtroget med den praktiska bildning och träning i demokratins olika aspekter som följer av Skollagens inledande bestämmelser. Kanske kan det finnas andra vägar att granska och stödja skolors arbete med demokrati än att Skolinspektionen åläggs ännu ett ansvarsområde? Där t ex pedagogisk och samhällsvetenskaplig forskningskompetens bidrar. Om kvalitetsgranskningar ska ske enligt kommitténs förslag är det viktigt att huvudmän för kommunala skolor och friskolor kan vara med i utformningen av hur dessa ska gå till.

ISR säger i dagsläget nej till denna rekommendation innan det är utrett på vilket sätt och i vilken omfattning Skolinspektionen ska granska skolornas demokratiarbete.

3. *Rekommendation: Skolverket får i uppdrag att genomföra en utvärdering av konsekvenserna av bestämmelsen om politiska partiers närvaro i skolan och hur den har påverkat skolornas demokratiarbete och elevernas möjlighet till likvärdig utbildning.*

ISR anser att det är viktigt att företrädare för politiska partier, i vissa sammanhang, ska kunna närvara i skolan inom ramen för skolans uppdrag. Nuvarande reglering kan behöva förtydligas efter en utvärdering av dess konsekvenser. Ur likvärdighetssynpunkt är det viktigt att alla elever får samma möjlighet att möta politiska företrädare, liksom en undervisning om demokrati och dess grunder på lika villkor.

ISR tillstyrker denna rekommendation.

4. *Förslag: Den digitala plattformen Demokrati 100 år permanentas och breddas till att inte enbart fokusera på hundraårsjubileet.*

ISR tillstyrker denna rekommendation.

Slutligen, ISR företräder idéburna skolhuvudmän som verkar i civilsamhället. Utifrån en lång kunskapstradition vet vi att bildning och praktisk erfarenhet av demokrati är väsentlig. Sådan sker till exempel genom former för deltagande i elevråd, klasstimmar eller motsvarande. Men också i t ex olika slags grupparbeten, estetisk och skapande verksamhet eller hur skolor utformar normer och rutiner för raster. Det är viktigt att den demokratifostran som kommittén efterlyser inte enbart blir teoretisk. Olika sätt att lösa konflikter, metoder att stärka tolerans och respekt för varandras olikheter eller elevers motståndskraft mot antidemokratiska tendenser är andra viktiga aspekter som kan stärkas.

För Idéburna skolors riksförbund

Håkan Wiclander

Ordförande

Thomas Lerner

Styrelseledamot

Idéburna skolors riksförbund

Epost: info@ideburenskola.se
Hemsida: www.ideburenskola.se